

Přehled nejvýznamnějších změn v důchodovém pojištění od 1. ledna 2010

Dne 17. července 2008 byl Parlamentem schválen zákon č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, který nabude účinnosti v zásadě dnem 1. ledna 2010.

Mezi nejvýznamnější změny zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve srovnání se současnou právní úpravou patří:

I. Doby pojištění a náhradní doby pojištění

Zrušení doby studia získané v období po 31. prosinci 2009 jako náhradní doby pojištění s výjimkou posuzování nároku na invalidní důchod.

Podle právní úpravy platné v roce 2009 se přihlíží k době studia na střední a vysoké škole, a to k době prvních šesti let studia po dosažení věku 18 let s tím, že těchto šest let se pro účely stanovení výše procentní výměry důchodu započítává v rozsahu 80 %. I po zrušení této náhradní doby pojištění bude možné dobu studia hodnotit, a to prostřednictvím institutu „dobrovolného důchodového pojištění“ za předpokladu, že za tuto dobu bude zapláceno pojistné. Hodnocení doby studia, které probíhalo před 1. lednem 2010, zůstává zachováno.

Sjednocení věkové hranice, ke které se zjišťuje tzv. dopočtená doba pro vyšší procentní výměry invalidního důchodu, pro muže a ženy.

Pro vyšší procentní výměry invalidního důchodu se započítává jako doba pojištění i tzv. dopočtená doba, tj. doba ode dne vzniku nároku na důchod do dosažení věkové hranice pro nárok na starobní důchod. U žen se bere v úvahu důchodový věk stanovený pro bezdětné ženy. Sjednocením věku, ke kterému se zjišťuje dopočtená doba, se odstraní nerovné postavení žen a mužů v této věci.

II. Podmínky nároku na důchod

Plynulé pokračování v postupném zvyšování důchodového věku na 65 let u mužů a žen, které nevychovaly žádné dítě nebo jedno dítě a na 62 až 64 let u žen (podle počtu vychovaných dětí), pokud vychovaly aspoň dvě děti.

Bylo schváleno pokračování zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod stejným tempem jako dosud, tj. o 2 kalendářní měsíce u mužů a o 4 kalendářní měsíce u žen za každý kalendářní rok až na 65 let pro muže, bezdětné ženy a ženy, které vychovaly jedno dítě, na 64 let pro ženy, které vychovaly dvě děti, na 63 let pro ženy, které vychovaly tři děti, a na 62 let pro ženy, které vychovaly aspoň čtyři děti.

Postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 roků na 35 roků včetně náhradních dob pojištění nebo na 30 roků bez náhradních dob pojištění. Tempo prodlužování – o jeden rok za každý rok účinnosti zákona.

Potřebná doba pojištění se začne prodlužovat od roku 2010, kdy bude činit 26 roků. Takže cílového stavu 35 roků bude dosaženo v roce 2019. Současná délka doby pojištění alespoň 25 let byla zavedena v roce 1964. Vzhledem k plnění Evropského zákoníku sociálního zabezpečení byla schválena alternativní možnost získat nárok na starobní důchod při dosažení důchodového věku, jestliže doba pojištění (bez náhradních dob pojištění) činí aspoň 30 let.

Nové vymezení invalidity (zavedení třístupňové invalidity) a nahrazení dosavadního plného invalidního nebo částečného invalidního důchodu jednou dávkou – invalidním důchodem.

Schváleným opatřením se zavádí třístupňová invalidita, ruší se současné dělení na plné invalidní a částečné invalidní důchody a zavádí se invalidní důchod jako jedna invalidní dávka.

Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %. Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla

- a) nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně,
- b) nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně,
- c) nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně.

Dosavadní plný invalidní důchod se přitom bude považovat za invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně ve stejné výši a dosavadní částečný invalidní důchod se bude považovat za invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně ve stejné výši, byl-li důvodem částečné invalidity pokles schopnosti soustavné výdělečné činnosti nejméně o 50 %, a za invalidní důchod pro invaliditu prvního stupně ve stejné výši v ostatních případech. O změně dosavadního plného nebo částečného invalidního důchodu na invalidní důchod pro invaliditu třetího, druhého nebo prvního stupně budou důchodci písemně informováni nositeli pojištění nejpozději do 31. ledna 2010.

Výše důchodu se skládá, stejně jako u ostatních druhů důchodů, ze dvou složek, a to ze základní výměry a z procentní výměry. Výše základní výměry činí od 1. srpna 2008 celkem 2 170 Kč měsíčně.

Výše procentní výměry invalidního důchodu činí za každý celý rok doby pojištění

- a) 0,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu prvního stupně,
- b) 0,75 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně,
- c) 1,5 % výpočtového základu měsíčně, jedná-li se o invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně;

Při změně stupně invalidity se nově stanoví výše procentní výměry invalidního důchodu, a to ode dne, od něhož došlo ke změně stupně invalidity. Způsob stanovení nové výše procentní výměry je upraven v § 41 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, ve znění účinném po 31. prosinci 2009.

Změna plného invalidního důchodu na důchod starobní ve stejné výši při dosažení věku 65 let.

V roce 2009 platná právní úprava vede k tomu, že i osoby starší jsou poživateli plných invalidních důchodů, a to až do konce svého života. Vysoké počty plných invalidních důchodů přitom nemají s úrovní posudkově medicínských hledisek při posuzování souvislost. Schválená změna je v souladu s principy fyziologického stárnutí.

Nárok na vyplácený invalidní důchod zaniká dnem, kterým jeho poživatel dosáhl věku 65 let, a tímto dnem zároveň vzniká nárok na starobní důchod ve výši, v jaké náležel dosavadní invalidní důchod, tj. neprovádí se výpočet starobního důchodu. Poživatel takového starobního důchodu však může požádat i o výpočet starobního důchodu podle standardních pravidel, v takovém případě mu bude náležet starobní důchod, který bude vyšší.

Poživatelům plných invalidních nebo částečných invalidních důchodů, kteří dosáhli věku 65 let už před 1. lednem 2010, budou tyto důchody přeměněny dnem 1. ledna 2010 na důchody starobní. O této přeměně invalidních důchodů na důchody starobní budou jejich poživatelé písemně informováni nositeli pojištění nejpozději do 31. ledna 2010.

III. Výše důchodu, výplata starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti

Zvyšování procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši, a to o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů nebo při pobírání tohoto důchodu v poloviční výši, a to o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů.

Podle současné právní úpravy může pojištěnec po vzniku nároku na starobní důchod buď požádat o výplatu důchodu, nebo být výdělečně činný bez pobírání důchodu a zvyšovat si jeho procentní výměru za každých 90 kalendářních dnů o 1,5 % výpočtového základu. Schváleným opatřením se zavádí možnost zvyšování procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na důchod i při současném jeho pobírání.

Prodloužení období pro předčasný odchod do starobního důchodu a stanovení výše procentní výměry předčasného starobního důchodu, a to od třetího roku.

Zůstává zachována dosavadní možnost odchodu do předčasného starobního důchodu až o tři roky dříve před dosažením důchodového věku, a to při důchodovém věku 63 let a nižším. Při důchodovém věku vyšším než 63 let se délka období pro možnost předčasného odchodu do důchodu postupně prodlužuje, a to až na 5 roků v případě pojištěnců, jejichž důchodový věk bude činit 65 let. Rovněž v případě předčasného starobního důchodu se postupně prodlužuje délka potřebné doby pojištění pro nárok na tento důchod, a to obdobně jako v případě řádného starobního důchodu.

V souvislosti s postupným prodlužováním období pro předčasný odchod do starobního důchodu (viz shora) se mění i procentní sazba snížení procentní výměry předčasného starobního důchodu v případech, kdy období od přiznání důchodu do dosažení důchodového věku je delší než 720 kalendářních dnů. Pokud ode dne přiznání předčasného

starobního důchodu chybí do dosažení důchodového věku nejvýše 720 kalendářních dnů, snižuje se procentní výměra důchodu za každých i započatých 90 kalendářních dnů stejně jako dosud o 0,9 % výpočtového základu. Pokud je období od přiznání důchodu do dosažení důchodového věku delší, snižuje se procentní výměra důchodu od 721. kalendářního dne za každých i započatých 90 kalendářních dnů o 1,5 % výpočtového základu (dosud o 0,9 % výpočtového základu).

Zrušení podmínky pro nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti, která spočívá ve sjednání pracovněprávního vztahu nejdéle na dobu jednoho roku.

Podle v roce 2009 právní úpravy je jednou z podmínek pro nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti sjednání pracovněprávního vztahu na dobu určitou, a to nejdéle jednoho roku. Tato podmínka se zrušuje.

Další informace ke změnám v důchodovém pojištění najdete v tiskové zprávě České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ), která spravuje důchody většiny obyvatel České republiky. Tisková zpráva je dostupná na adrese <http://www.cssz.cz/cz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2009/2009-12-11-co-se-zmeni-v-duchodovem-pojisteni-od-1-1-2010.htm>.

Podrobněji se se všemi změnami v důchodovém pojištění můžete seznámit v informačním letáku ČSSZ, který si lze v elektronické podobě stáhnout z adresy <http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/letaky/>.

Detailnější informace pouze o změnách v invalidních důchodech přináší leták ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), najdete ho na adrese <http://www.mpsv.cz/cs/6801>.

Vytištěné jsou oba letáky pro veřejnost k dispozici zdarma na pracovištích MPSV i ČSSZ.

Štěpánka Filipová
vedoucí oddělení styků s veřejností MPSV
a tisková mluvčí